

lijke romankunst, heeft een reeds van ouderen datum dateerenden roman opnieuw uitgegeven, onder anderen titel en naar dien titel, ietwat gewijzigde bewerking. Deze eerste druk is mij niet bekend, ook niet bij name, zoodat ik alleen spreken kan over de nieuwe uitgave, die „De Gantelboer“ heet.

Wie wel eens iets van De Struatsma's werk heeft gelezen, weet, dat hij gaarne zijn stof ontleent aan de omstandigheden van het gewone leven en dat hij dan in zulke door allerlei oorzaak dikwijls verwrongen verhoudingen de heilzame doorwerking van het christelijk levensbeginsel teekent. Veelal krijgt men daarbij den indruk, dat hij uit zijn eigen pastorale ervaring vertelt en in meer algemeen vorm bepaalde gebeurtenissen of omstandigheden beschrijft. In 't bijzonder wekt „De Gantelboer“ deze gedachte: de jonge dominee uit dat boek zal aan de eigen herinneringen van den auteur waarschijnlijk niet vreemd zijn. Juist de realiteit van deze figuur geeft aan dat vermoeden grond.

De jonge predikant is De Hartman, die met grooten ijver zijn dienstwerk is begonnen in Zeevoort, een Zeeuwsch plaatsje, waar men om verschillenden, maar niet zeer diepgaande redenen een orthodox predikant begeerde. En het verhaal, dat hier wordt verteld, betreft allereerst den Gantelboer, den koning van het dorp, maar is tegelijk een zeer belangrijk stuk levensgeschiedenis van den dominee; want de strijd, die hier wordt gestreden, is ook zijn strijd en de overwinning, die in de kracht des geloofs wordt bevochten, zijn victorie.

In forsche lijnen wordt de Gantelboer geteekend. Een machtige groot-grondbezitter, van wien vrijwel het heele dorp afhankelijk is; die laag neerziet op de arbeiders, zijn arbeiders en met de in zijn geslacht traditioneele hoogheid en zelfbewuste kracht zijn positie handhaaft. Er gaan allerlei geruchten over zijn verhouding tot Janna, de vrouw van zijn ploegknecht, en — 't blijkt voldoende tusschen de regels door — die geruchten bevatten maar al te veel waarheid. De Gantelboer blijft echter ook in deze verhouding de hooft gebieder, die andere rechten heeft dan een gewoon mensch. Hij heeft Janna, dienstbode op den Gantel, weten te doen trouwen met Jan, den ploegknecht, en daarmee bij de geboorte van Janna's zoon alle praatjes den kop ingedrukt. Zelf is hij daarna ook getrouwd en er schijnt geen wolkje aan den hemel te zijn.

Maar Jan, de knecht, is lastig en vangt de Gantelboer onrust, dat hij iets weten zal van den toestand, die nog altijd, maar voor de menschen verborgen, bestaat. 't Komt tot een botsing met Jan en tot ontslag. Om zich nu ook van Janna te ontslaan en haar verder te doen zwijgen, koopt de Gantelboer haar een halssnoer, dat hij zelf haar gaat brengen. In het gesprek, waarin hij haar zijn boodschap doen wil, is van haar zijde koele bejegening, die hem woedend maakt en ze laat het pakje onaangeroerd. Maar 's middags, als ze alleen zit, kan ze toch de begeerte niet weerstaan eens te kijken. Ze bewondert het mooie snoer, bewondert zichzelf eens voor den spiegel, vast van plan, het niet gewilde geschenk terug te brengen. Maar Jan overvalt haar — een hevige scène volgt en zij vlucht uit haar huis naar haar ouden vader en moeder.

Daar komt ze in 't donker aan en door haar onrust gedreven, vertelt ze alles. Nooit hebben de ouders iets van de booze geruchten willen gelooven. Arme, maar eerlijke en onbesproken menschen, hebben ze zulk een schande steeds onmogelijk geacht. Nu echter hooren ze uit Janna's eigen mond de waarheid en die schokt hen zoozeer, dat ze haar de deur wijzen. Janna gaat. Maar ze raakt

in een sloot en verdrinkt. En de vader, hartlijder, kan den schok niet doorstaan en sterft.

Zoo is er in eens een drama in 't stille dorp. En het bekend worden van de toedracht der zaak doet een algemeen misnoegen, maar mompelend geuit, tegen den Gantelboer opwrokkelen.

De dominee doorleeft moeilijke dagen. 't Was hem al zwaar, als zieleherder op te treden in het huisje van Lena, Janna's moeder, maar 't wordt nog veel moeilijker voor hem als 't blijkt, dat de menschen van hem verwacht hadden, dat hij op 't graf eens duchtig de waarheid zeggen zou aan het adres van den bewaker van al het leed. Als hij dat niet doet, maar met het gebeurde tot de harten der menschen gaat, keeren ze zich van hem af, wrevelig, omdat hij een grooten mijnheer niet heet, aangedurfd. Dominee bemerkt overal een stillen tegenzin tegen hem en hij heeft een zwaren strijd met zichzelf te doorworstelen.

In deze dagen van gisting beleeft ook de Gantelboer zijn moeilijkste momenten. Lena heeft hem staande gehouden, toen hij voorbij haar huisje fietste en ze heeft hem toegevoegd, dat ze in den dag der dagen tegen hem getuigen zal voor Gods rechterstoel. Dat vlijmende woord heeft zijn ziel, onrustig en gefolterd door bange gedachten, aangegepen. Hij kan er niet van los komen. Troost heeft hij gezocht bij zijn ouden vader, een Gantelboer van het onvervalsche soort, maar in diens raad: „een paar bankjes“ geen vrede gevonden. Van zijn vrouw, die stil is en niets laat merken, ofschoon ze alles weet van Jan, die haar het snoer heeft gebracht, keert hij zich af, half uit onwil, meer uit vrees. Hij is alleen, alleen met zijn ziel en zijn zorgen.

Dan komt 't mooiste deel van 't boek.

Lena gaat sterven, maar ze kan niet sterven. Ze heeft haar vrede verloren. De stille rust van haar leven, dat door Godsvertrouwen gedragen werd, is weg. De dominee spreekt met haar en wijst op de oorzaak: ze heeft zich tot rechter over den Gantelboer gesteld en eerst als ze dezen vergeeft zal ze in vrede kunnen sterven. De oude ziel worstelt een ganschen bangen nacht, meest nog, omdat de dominee, die met haar bidden zou, opbield bij de woorden van het onze Vader... „en vergeef ons onze schulden gelijk...“ zeggende, dat hij niet voortbidden kon.

Maar den volgenden morgen laat ze hem roepen. Ze kan nu doen wat ze doen moet en ze bewijlt er in, den Gantelboer aan haar bed te zien. De dominee, dankbaar en gesterkt, gaat dezen de boodschap brengen. En weer maken we een felle zieleworsteling mee door, nu van den grooten man, die buigen moet. Heel een langen dag duurt die strijd. Lena wordt van uur tot uur zwakker, hij weet het, maar gaan kan hij niet. Eerst als de avond diep over de landen ligt, wringt hij zich los aan zijn banden van hoogmoed en onwil en hij gaat zijn moeilijken tocht. Lena leeft nog, kent hem en spreekt fluisterend... „arme man... Jezus“... Maar nog is er het leven, ze wacht nog. Tot de dominee begrijpt. En naar het bed gaande bidt hij het Onze Vader voor haar af. Voor hij klaar is, is Lena overleden.

De Gantelboer neemt Janna's jongelje, zijn zoon, mee naar zijn huis en na nieuwe, moeilijke dagen, vindt hij vrede in Lena's laatste woord: Jezus.

Ik moest het verhaal ietwat uitvoerig weergeven, om de lezers de kracht er van te kunnen doen zien. In dat slotgedeelte, dien zwaren zielestrijd om vergeving te schenken en te vinden, ligt de waarde van dit mooie boek. De Schrijver is er in geslaagd de uitbeelding treffend waar te maken. Hier is inderdaad motief voor een romantisch-dramatisch verhaal en het gevaar was groot, dat allerlei om-

standigheid den Schrijver van de hoofdzaak afvoeren zou. Maar — en dat acht ik de groote verdienste — hij heeft zich weten te concentreren op wat het doel was van zijn boek: de strijd, die vrede brengt, de worsteling, die door genade tot overwinning leidt. En bij den dominee, die zijn rijpingsproces doormaakt, en bij Lena, en niet het minst bij den Gantelboer zelf is de ontleding van het zielegebeuren zuiver en goed. Daardoor gaat er geestelijke kracht uit van dit boek, een klaar en helder getuigenis, dat tot hart en geweten spreekt.

Ik zou wel op enkele zwakke steenen kunnen wijzen, die mij bij het lezen opgevallen zijn. Maar die „zitten“ alle in den buitenkant van 't verhaal, in de entourage van menschen en dingen. De hoofdzaak, waar het op aankomt, is voortreffelijk, van samenstelling zoowel als van vorm, van ontleding zoowel als van weergave. Daarom meen ik dit boek te mogen begroeten als een aanwinst voor onze christelijke romankunst, die met dergelijke, door ervaring gedragen en door levensinzicht gerijpte boeken, belangrijk wint aan kracht.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

De Heilige Johanna — door G. B. Shaw.

De Maagd van Orleans, „La Pucelle“, is wel een der figuren in de historie, die het meest de aandacht getrokken hebben, de eeuwen door. Ze is een der helden der romantiek in de geschiedenis, zooals Karel de Groote en Koning Arthur dat ook zijn; maar zij staat dicht bij de eerste, in zooverre zij niet een half-mythische figuur is, zooals de heldenkoning der Britten, maar, als Charlemagne, met beide voeten stevig en vast slaat op den bodem der historie, al is er een aureool van wonder en ten slotte van heiligheid om haar hoofd geweven.

Wel zeer bijzonder is de geschiedenis van Jeanne d'Arc, vóór en na haar sterven: een eenvoudig boere-meisje, dat het zieletoegende Frankrijk tot nieuw leven verwekte; dat aan de Engelschen, die, in bond met Filips „de Goede“ van Bourgondië, bijna heel „la belle France“ overheerden, belotte Orleans, het laatste Fransche steunpunt en den sleutel tot het Zuiden, te nemen; dat den jongen man, die zich koning van Frankrijk noemde, maar de echtheid van wiens geboorte zelfs in twijfel getrokken werd, naar Reims ter kroning voerde; dat, na al deze groote daden te hebben verricht, in 1431 door de Bourgondiërs te Compiègne werd gevangen genomen, aan de Engelschen werd uitgeleverd, en na rechterlijk vonnis wegens ketterij en toovenarij werd verbrand te Rouen; dat in zekeren zin gerehabiliteerd werd in 1456; en dat eindelijk, in 1920, heilig verklaard werd.

Het bovenstaande houdt meteen in een ruwe schets van het groote verschil in beoordeling van de Maagd van Orleans door alle eeuwen, die volgden op haar meteorische verschijning op het wereldtoneel.

En kan het anders of de vele schrijvers, die zich met haar hebben beziggehouden, moesten een zeer onderscheiden beeld van haar ontwerpen, al naar mate hun landaard en kunstrichting en wereldbeschouwing?

Degene, die de Maagd geteekend heeft in het historische toneelstuk, Hendrik VI, dat op naam van Shakespeare staat, laat de Franschen al wel profeteeren, dat ze als heilige vereerd zal worden (zag hij daar even 1920 aan den verren, verren gezichtseinder?), maar de Engelse lords en de Engelse schrijver zelf kunnen haar niet anders zien (de dramaturg stelt haar tenminste ten slotte niet anders voor) dan als een tamelijk vulgair type van meisje, dat zegt „Laat me toch eens

weten te vermoeden met raadselspreuken, die de vragen vermenigvuldigen, maar de antwoorden niet. Dan gaat hij zitten als gelijke onder gelijken, als leeraar onder leeraars; en hij heeft voor wie hem spreken wil, een adres en een spreekuur. Men kan rustig overwegen, wat Hij leert. De staande Jezus is de profeet, die getuigt; de zittende Jezus, de kathederszetter, is de leeraar, die betoogt. Als hij staat, dan werpt hij het wonder tusschen de menschen in, dat zij schrikken en beven. Als hij den katheders bezet, dan legt hij het wonder weer uit; het blijft een wonder van boven, maar de verschrikte menschen mogen zich gewennen aan God en vrede hebben.

Daarop beriep Jezus zich in zijn lijdensnacht op zijn katheders. Indien hij alleen had „gestaan“, en als een wolkbreuk, als een donderslag, als een aardbeving aan de dommelende menschen voorbijgetrokken was, hij zou onze Middelaar niet kunnen zijn. Maar de katheders bewijst, met zijn „staan“ in Gods huis, zijn Messiaansche trouw. Het geheim van zijn messiaanschen arbeid is immers, dat Hij zich schikt naar onze bevattings; dat Hij ingaat tot onze beperktheid en zonde en daarin uitwerkt Gods verborgenheden? Jezus heeft zijn katheders temidden van den stoel der dwazen en leugensprekers gesticht; en dat is Zijn gehoorzaamheid. Zijn kathedersloosheid bewijst dat Hij het platte vlak van onze menscheleke overleggingen snijdt van boven; doch zijn katheders bewijst, dat Hij ons

GREPEN UIT DE SCHRIFT.

I.

De katheders van Jezus

Dagelijks zat ik bij u, lezende in den tempel. Matth. 26: 55.

Het is een vertroostende gedachte, dat Jezus een katheders heeft gehad. Een katheders is een „zit-stoel“, gelijk die door Israëls leeraars wordt bezet; hij behoort tot hun leeraarsambt. Jezus heeft in den tempel gestaan, maar hij heeft er ook gezeten. En dat is van zóó groote betekenis, dat hij in zijn lijdensnacht zich niet zoozeer op zijn staan, als wel op zijn zitten beroept. Dagelijks „zat“ ik bij u in den tempel, zoo luidt zijn zelfverdediging.

Eens kwam Jezus op het loofhuttenfeest in den tempel. Duizenden verdronken zich om de katheders van Israëls voornamen leeraars en gracieuse priesters. Want die deftige heeren pleegden alleen maar te zitten; zij „zaten“ er voor. Ze waren de officiële geestelijke stand; men moest hun adres maar weten en wie wat noodig had, moest maar tot hen komen. Israëls leeraars zitten; het zijn katheders-menschen; ze hebben niets van driftige, opstandige profeten, die, geroepen of ongeroepen, betaald en niet-betaald, uit de drift der ziel tot de menschen komen, omdat de menschen zelf niet

komen tot hen. Welnu, op dat loofhuttenfeest, toen de heele geestelijke stand prialde in zijn voornamen katheders, zooveel voet boven den beganen grond, toen kwam Jezus binnen. Hij had geen katheders, hij was als leeraar zonder tabberd niets vergeleken bij de kathedersheeren. Maar Jezus „stond“ en „riep“. De anderen zitten. Hij staat. De anderen doceren met rustige, ietwat vermoede stem; zij doceren de schare, die de wet niet weet. Maar Jezus getuigt, profeteert, hij roept, men kan ook vertalen „schreeuw“. Dat was de bliksem, die plotseling het huis der kathederswijsheid lekken kwam. Het brandende messiaansche getuigenis tegen het verflenste rabbijnistische betoog.

Maar denk nu niet, dat Jezus alleen maar „staat“ en „roept“, gelijk Israëls leeraars met zitten genoeg nemen. Jezus doet meer dan getuigen; Hij betoogt ook. Het zou een kwade Zaligmaker zijn, die met bliksemschichten werpt, en wel verteert en verblindt, maar niet „verlicht“ een iegelijk mensch, komende in de wereld. Neen, een Christus kiest den katheders ook. Niet hem alleen; maar wel hem ook. Als hij tegenover het doode woord der Schriftgeleerden heeft gesteld de levende getuigenis Gods, dan wil hij dat ook uitwerken in rustige uren voor wie hem nader over deze dingen hooren wil. Dan is Jezus barmhartiger dan zij, die alleen met paradoxen werpen, om uw gedachten te verwarren en die slechts

een po
dat ha
in ha
zijn; d
zegt d
relatie
dat de
booze
Dat is
punt v
„Maag
Van
schen
eens:
leerst
Vol
Maag
treden
fen he
natuur
Zelfs
Jung
verlie
den En
met de
historie
kunst
er niet
laat ha
haar be
gebeur
echte
brouwk
Al de
legenda
door Qu
fende B
onderw
In de
schrijve
glorieuz
de nog
die in z
het gev
psychia
kunsten
meening
kennen.
En es
in 1923
lezende
der hee
Joan
Op z
als Sha
Twee j
gelijks
grootme
naturali
ouden c
tisch o
Tristan
welke h
Cornw
Dat v
week
Joan v
1924 te
stuk in
drnk we
Shaw p
room be
hij ook
zeer ins
de van
Zie
deide jaar

op dat
moegaat

In he
ons vo
ons te l
van hee
maar o
Als wij
en leer
niet ge
looven;
manier
mensche
Hij is.
Duide
priester
Hem; o
het pers
hij nu
daarover
een pro
Een d
de profe

af-
de groote
concentreren
strijd, die
genade tot
e, die zijn
en niet het
atleding van
ardoor gaat
een klaar
en geweten

kunnen wij-
zijn. Maar
t verhaal,
n. De hoofd-
effelijk, van
in ontleding
ik dit boek
voor onze
gelijke door
cht gerijpte

C. T.

B. Shaw.

, is wel een
best de aan-
door. Ze is
geschiedenis,
hur dat ook
in zooverre
zoals de
harlemagne,
den bodem
wonder en
fd geweven.
van Jeanne
i eenvoudig
ankrijk tot
Engelschen,
an Bourgon-
beelden, be-
teumpunt en
m; dat den
rijk noemde,
te zelfs in
ter kroning
te hebben
rs te Com-
Engelschen
nis wegens
te Rouen;
in 1456;
laard werd.
een ruwe
rdeeling van
en, die volg-
het wereld-

ers, die zich
ten een zeer
en, al naar-
en wereldbe-

heeft in het
VI, dat op
Franschen
vereerd zal
den verren,
elsche lorde
a har niet
minste ten
famelijk cul-
ae toch een-

ken, die de
woorden niet
gelijken, als
oor wie hem
ur. Men kan
aande Jezus
lezus, de ka-
pogt. Als hij
ten de men-
Als hij den
er weer uit,
maar de ver-
ten aan God

lijdensmacht
„gestaan”,
slag, als een
schen voor-
ur niet kun-
st, met zijn
ische trouw-
rheid is im-
ervatting; dat
de en daarin
s heeft zijn
dwazen en
gehoorzaam.
Hij het platte
en snijdt van
dat Hij ons

een poosje vloeken” om haar gemoed te lichten; dat haar eenvoudigen vader niet wil erkennen zelfs in haar val, maar beweert van hooge komaf te zijn; dat om zich van den brandstapel te redden zegt de gevolgen te dragen van een ongeoorloofde relatie met een Franschen heer (ze noemt er drie); dat demonen oproept en zelfs haar ziel aan den booze wil verkoopen, om Frankrijk te redden. Dat is dus nog zoo ongeveer het Engelsche standpunt van 1431, volgehouden ook in den tijd der „Maagd”-koningin Elizabeth.

Van het werk van Jean Chapelain, dien Franschen lumburg der zeventiende eeuw, rep ik niet eens: zijn werk over La Pucelle was één leurstelling, — behalve uit typographische oogpunt.

Voltaire, de groote spotter, heeft het beeld der Maagd van Orleans naar beneden gehaald en vertreden, al was het alleen maar om in haar te treffen het geloof aan het wonder, aan het boven-natuurlijke.

Zelfs Schiller is niet gelukkig geweest in zijn Jungfrau von Orleans: dat bv. de Maagd verlied zou zijn op een van de vijanden haars volks, den Engelschman Lionel, is niet in overeenstemming met de algemeene trekken van het beeld, dat de historie ons van Jeanne heeft overgeleverd, en als kunstproduct is zijn drama, om het zacht te zeggen, er niet door op een hooger plan geplaatst. Schiller laat haar sterven op het slagveld in plaats van haar te laten verbranden, zooals in werkelijkheid gebeurde. Inderdaad, Schiller's Jungfrau is niet de echte Maagd. Zij is „verdrongen in een heksen-brouwketel van ziedende romantiek”, zegt Shaw.

Al deze literaire producten handelden over een legendarische Jeanne. Maar de publicatie in 1841 door Quicherat van de historische bescheiden betreffende haar proces en rehabilitatie, plaatsten het onderwerp op een reëlen grondslag.

In den laatsten tijd hebben zich nogmaals twee schrijvers van grooten naam met het raadsel der glorieuze Maagd bezig gehouden. Een in Frankrijk: de nog niet lang geleden gestorven Anatole France, die in zijn Vie de Jeanne d'Arc getracht heeft, het geval-Jeanne historisch, psychologisch en zelfs psychiatrisch te benaderen, waarbij hij echter, meer kunstenaar zijnde dan geleerde, zich volgens veler meening niet van zijn sterkste zijde heeft doen kennen.

En een in Engeland: George Bernard Shaw, die in 1923 '24 de algemeene belangstelling van het lezende en serieus-tooneelwerk-minnende publiek der heele wereld tot zich trok door zijn Saint Joan.

Op zichzelf is het reeds merkwaardig, dat iemand als Shaw zich waagt aan een dergelijk onderwerp. Twee jaar geleden had ik gelegenheid¹⁾ op iets dergelijks te wijzen bij Thomas Hardy, den grijzen grootmeester der Engelsche letteren, die, realist en naturalist en materialist als hij is, zich op zijn ouden dag nog keerde tot een bij uitstek romantisch onderwerp als de noodlottige liefde van Tristram van Lyonesse en de schoone Isolde, welke hij behandelde in zijn De Koningin van Cornwall.

Dat verscheen in November 1923. In de Kerstweek van hetzelfde jaar werd Shaw's Saint Joan voor 't eerst opgevoerd te New-York en in 1924 te Londen, waarop nog in hetzelfde jaar het stuk in boekvorm verscheen (dit direct door den druk wereldkundig maken van toneelspeelen is door Shaw ingevoerd en heeft hem zijn ver verbreiden roem bezorgd). Zooals Shaw pleegt te doen, heeft hij ook vóór De Heilige Johanna een lange, zeer instructieve voorrede geschreven, die de waarde van het stuk aanmerkelijk verhoogt.

¹⁾ Zie Stemmen des Tijds, en Neophilologus, eerste jaargang 1924.

op dat platte vlak heeft aangenomen en met ons meegaat ter genezing.

De kathedr verloochend.

II.

En als zij hem overdekt hadden, sloegen zij hem op het aangezicht, en vragden hem, zeggende: „Profeteer, wie het is, die u gestagen heeft.” Lucas 22:64.

In het lijdensverhaal heeft God de nevenfiguren ons voor oogen doen schilderen, niet alleen om ons te leeren, „dát” het ongeloof en de vijandschap van heel de wereld zich aan Christus vergriipt, maar ook om het „hoe” ons te doen verstaan. Als wij zeggen: zie, hoe ze Jezus met vuisten slaan, en leer hieruit, hoe slecht ze zijn, dan zeggen we niet genoeg. De vijandschap weigert Jezus te gelooven; maar de weigering zelf wordt op zulk een manier uitgesproken, dat ieder duidelijk merkt: deze menschen willen niet; zij nemen Jezus niet gelijk Hij is.

Duidelijk blijkt dat in de wijze, waarop in het priesterlijk paleis Jezus gehoord is. Ze blinddoeken Hem; en vervolgens slaan de groote heeren met het personeel hem op het gelaat en grijzen, dat hij nu maar eens precies zeggen moet, wie hem daaroven geraakt heeft. Hij is immers profeet en een profeet behoort toch alles te weten?

Eén ding valt hier dadelijk op: ze vernederen de profetie en ze maken er een soort waarzeggerij

Want daar is Shaw, die graag betoogt, ridiculiseert, paradoxen lanceert en zijn scherp vernuft laat spelen en schitteren, in zijn element. Maar overigens, — is Shaw de man om een historisch toneelspel te schrijven over de Maagd van Orleans? Hijzelf zegt, dat een eerste vereischte daarvoor is, dat men moet doorgedrongen zijn in den geest der Middeleeuwen. Maar hoe kon hij, zooals toch noodig zou zijn, dien tijd van autoriteit en vroomheid waardeerd begripen, hij, die als discipel van Samuel Butler (ik bedoel natuurlijk den 19e eeuwse) Goddelijk en menselijk (ook het onderlijk) gezag ontkent en wiens koude, nuchtere, spottende verstandelijkheid de antipode is van Middeleeuwsche vroomheid?

Shaw is altijd interessant en buitengewoon geestig. Zijn geestigheid is snel als de bliksem en levendig als de zang der vogels. „Foei!” schreeuwde een stem in den schouwburg, toen Shaw naar voren kwam, onder doorderend applaus, aan het einde van een van zijn spelen. „Foei!” — „Ik ben het niet met u eens, mijnheer”, zei Shaw, „maar wat zijn wij met zijn beiden tegenover zoovelen?”

Die geestigheid, dat fonkelend vernuft, die flitsende epigrammen, die allesdurvende... laat ik zeggen vrijmoedigheid, gepaard aan zijn superieuren, schitterenden stijl, maken Shaw zoo populair.

Maar zie hier Shaw, zooals A. G. Gardiner hem teekent: „Hij heeft voor niets vereering en geen eerbied voor wat anderen vereeren. Godsdienst is voor hem gelijk een mist in den geest, welke het zien der werkelijkheid belemmert. „Ecrasez l'Infame” zou hij willen zeggen met Voltaire, en hij ziet uit naar de eeuw der zuivere rede, wanneer het intellect het geheele verwarde kluisen des levens zal hebben ontward en geordend, en de menschen, veilig en zeker in hun wetenschap en hun op nuttigheid berustende levensorde, zullen lachen over de aandoenlijke bijgeloovigheden van hun vaders, en zich met tevredenheid zullen wenden tot het voortreffelijke logisch in elkaar gezette systeem der materiële dingen, die zij er voor in de plaats hebben gesteld.”

Gardiner vervolgt: „Dit is geen nieuwe droom. Het is een droom even oud als het conflict tusschen intellect en emotie. Het is gebaseerd op de hypothese, dat de menschelijke ziel geen verlangen kent, dat niet kan worden bevredigd door de wetenschappelijke oriëntering van onze materiële relaties met het heelal.”

En verder: „De heer Shaw ziet alles scherp en klaar, en zonder een speciale atmosfeer. Hij is niets dan daglicht; maar het is een daglicht, dat niet verwarmt. Het is schitterend, maar verkillend. Hij doet u aan als die Maartsche dagen, wanneer de oostenwind door de zonneshijn snijdt als een mes zoo scherp.”

En hij besluit: „Men keert zich af van zijn koude helderheid en prachtige zelfverzekerdheid tot de menschen, die niet alleen spreken tot het verstand, maar ook tot het hart, die niet alleen menschievende, maar ook menselijke wezens zijn... Het verstand is wonderbaarlijk, maar niet minder werkelijk is wat de ziel, het hart, ons aanwijst als noodig te zijn. Laten we hebben een helder verstand; maar het is een dorre wereld, die de intuïties van het hart buitensluit.”

Niemand heeft Shaw misschien beter geteekend dan Max Beerbohm, die hem caricatureert als Mephistopheles, zijn gevorkte staart met de ééne hand vasthoudend, terwijl hij zich met de andere over den rooden baard strijkt.

En is deze man de persoon er voor om een figuur als de Maagd van Orleans in een drama naar waarde uit te beelden?

Een autoriteit als Professor Brugmans, die in zijn jongste dies-rede aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam „het beeld der Maagd” heeft

van. Als Jezus zegt: ik ben een profeet, dan maken zij er van: ik ben een waarzegger, een kunstmaker, een oplosser van raadseltjes. En ja, zulke menschen doen voor het oog der schare altijd geheimzinnig; ze omhullen zich met een waas van bovennatuurlijkheid; ze ontsnappen aan alle controle, m.a.w. het zijn menschen, die even voor u gaan „staan”, die onrustig voor u heen en weer dribbelen, maar die nooit bij u gaan „zitten” op een „kathedr”, om rustig met u te praten en u zooveel te laten meedragen van hun eigen wetenschap als zij maar vermoogen te verdragen. En is het nu niet een ontzaglijke verzware van Christus' messiaansche smart geweest, dat men dit spotbeeld, deze schandelijke karikatuur gemaakt heeft van zijn profetisch ambt? Hij heeft nog pas zich verdedigd met een beroep op zijn „kathedr”: hij had geen enkel geheimwoord gesproken en opzettelijk alle geheimdoenerij van de hand gewezen. Ja, Jezus gaat nog verder en verwijt met nadruk, dat zijn rechters wel in het donker geheimzinnig doen, maar dat juist Hij zich daarvan vrijhouden heeft. Hoor hem betoogen: Ik heb in het openbaar tot de wereld gesproken; ik leerde altijd in synagoge en tempel, waar alle Joden samen-komen. Wat ik leerde, kunnen ze allen weten en ik leerde niets in het geheim. Tot driemaal toe zegt Jezus met nadruk: zoo deed ik (Joh. 18:20 en 21). En zoo heeft hij in het paleis van den priesterlijken rechter er op gewezen, dat hij zijn

behandeld en daarin volgens het verslag der Nieuwe Rotterdamse Courant verklaard heeft, dat hij zich jarenlang bezig heeft gehouden met het onderzoek van de historische persoonlijkheid, die Jeanne d'Arc heet, geeft Shaw den lof, „dat hij ernstig de historische figuur van de maagd in haar tijd bestudeerd heeft”. Dit blijkt inderdaad, vooral ook uit de reeds door mij genoemde magistrale voorrede.

Maar Dr Brugmans' bezwaar tegen Shaw's drama is: „Deze Jeanne gelooft eenvoudig niet aan zichzelf. Zij gelooft niet, omdat Shaw, de moderne scepticus, zelf niet geloofde. Met ironie, waarmee ook de min of meer ridicule epiloog is doorweven, valt hier niets te beginnen. Shaw behoefde niet aan Jeanne's verschijningen te gelooven, maar hij moest gelooven aan haar zelf. Dat is niet het geval, het blijkt althans nergens. Nergens is een spoor van die overgave, waaruit alleen de groote dingen kunnen voortkomen. Hier is een historische stof, die alleen met critiek niet viel te benaderen.”

Hier ben ik het grootendeels mee eens. Vooral met de laatste twee zinnen. Shaw's drama is in vele opzichten superieur werk en geen litterair product heeft haar, wat de feitelijkheden der historie betreft, zoo goed recit gedaan. Maar er ontbreekt iets aan. Het is een mooie perzik, maar die groen geplukt is. De warme kleur en de aromatische geur, die de koesterende zonnestrallen er aan hadden kunnen geven, worden gemist. En daardoor is ook de smaak niet zoo goed, als ze anders had kunnen zijn.

In de voorrede zegt Shaw merkwaardige dingen over Jeanne. Haar visioenen verklaart hij zoo: „Er zijn menschen in de wereld wier verbeelding zoo levendig is, dat wanneer ze een idee hebben, het tot hen komt als een hoorbare stem, soms geuit door een zichtbare gestalte”. Dit was het geval met de Maagd.

Zij was, volgens Shaw, de eerste Protestantsche martelaar. Protestantisch was zij, omdat zij, met voorbijgang van de kerkelijke autoriteiten, alleen wilde luisteren naar haar eigen „stemmen”. Daarom was het volkomen logisch van de Kerk om, uit zelfbehoud, haar te veroordeelen. Ook is het volkomen begrijpelijk, zegt Shaw, dat 25 jaar na haar verbranding (op aandrang van Karel VII, die zijn kroning gewettigd wou zien, en met medewerking der Kerk) het vonnis herzien en Jeanne gerehabiliteerd werd; men had toen geen last meer van haar en kon haar „stemmen”, die haar zoo uilenemend hadden geleid, voor hemelsche openbaringen houden, hoewel ze in 1431 als duivelsche waren gebrandmerkt. De consequentie is haar canonizatie in 1920. Maar als Jeanne (in de epiloog) terug wil keeren, dan moet niemand daar iets van hebben. Dit leidt Shaw tot het waarlijk grootsche slot van zijn epiloog, waar hij de Maagd laat zeggen: „O God, die deze schoone aarde gemaakt hebt, wanneer zal ze gereed zijn Uwe heiligen te ontvangen? Hoe lang, o Heer, hoe lang?”

VELDKAMP.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie).

„De Wateren onder de Aarde”.

Laat mij over deze woorden in Ex. 20:4 en Deut. 5:9, die tegenwoordig bijzonder onder de aandacht vallen, iets mogen zeggen.

Deze woorden zijn, in direkten zin, door God zelf gesproken. Bij deze en andere alzo tot ons komende woorden Gods zie ik niet, dat wij nog eenigszins kunnen spreken van organische inspiratie: zij zijn niet gegaan door het intermediair van den menschelijken geest. Deze word hier niet toegelaten, zijn speciaal vorm er aan te geven.

leer aan ieder ter nadere beproeving heeft overgelaten. Toevanars en waarzeggers beroemen zich er op, dat niemand hen controleeren kan; zij zijn er trotsch op, dat „eer de haan tweemaal gekraaid heeft, de domme menschen hen driemaal MOETEN verloochenen”. Hun discipelloosheid is hun glorie. Maar Jezus beroemt zich erop, dat niemand hem driemaal verloochenen kan, eer de haan tweemaal kraait, of het is zijn eigen schuld. Zijn discipelschare is, als zijn kathedr, zijn blijdschap en kroon. En daarom gaat de spot der vijanden hem voorbij. Hij is niet de geheimdoener, dien zij thans in zijn machteloosheid tergen willen, gelijk de Filistijnen met Simsons plegen te doen. En zoo is in het priesterhuis bewezen en aan den ingang van Jezus' lijden opnieuw gebleken: de Christus, dien men bestrijdt, is de ware Christus niet. Zijn bestrijders zien Hem nooit zuiver, tenzij ze de onvergeeflijke zonde doen van de bewuste lastering tegen den Heiligen Geest. Alleen het geloof ziet Hem gelijk Hij is. Ongeloof is ongeduld; het gaat den kathedr voorbij, waarop Christus zijn thema uitwerkt, om tegen het thema te kunnen blijven strijden in eigenwilligheid.

K. S.

¹⁾ Een uitspraak, door Nietzsche op zichzelf toegepast.